

A. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Αριστοτέλη, Πολιτικά, Θ2, 1 - 4

Από το διδασκόμενο κείμενο (Θ2, 1 - 4) να μεταφράσετε το απόσπασμα: "... περί τε τῶν πρὸς ἀρετὴν ... τὴν διάνοιαν".

B. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: «Λυσίου, κατά Ἀλκιβιάδου λιποταξίου», 16-17

Ἦγοῦμαι δέ, ὦ ἄνδρες δικασταί, περὶ μὲν τοῦ νόμου καὶ αὐτοῦ τοῦ πράγματος οὐχ ἔξιν αὐτοὺς ὃ τι λέξουσιν ἀναβαίνοντες δ' ὑμᾶς ἐξαιτήσονται καὶ ἀντιβολήσουσιν, οὐκ ἀξιούντες τοῦ Ἀλκιβιάδου υἱὸς τοσαύτην δειλίαν καταγνῶναι, ὥς ἐκείνον πολλῶν ἀγαθῶν ἀλλ' οὐχὶ πολλῶν κακῶν αἴτιον γεγεννημένον· ὃν εἰ τηλικούτον ὄντα ἀπεκτείνετε, ὅτε πρῶτον εἰς ὑμᾶς ἐλάβετε ἐξαμαρτάνοντα, οὐκ ἂν ἐγένοντο συμφοραὶ τοσαῦται τῇ πόλει. δεινὸν δέ μοι δοκεῖ, ὦ ἄνδρες δικασταί, εἶναι, εἰ αὐτοῦ μὲν ἐκείνου θάνατον κατέγνωτε, τοῦ δὲ υἱὸς ἀδικοῦντος δι' ἐκείνον ἀποψηφιεῖσθε, ὃς αὐτὸς μὲν οὐκ ἐτόλμα μεθ' ὑμῶν μάχεσθαι, ὁ δὲ πατήρ αὐτοῦ μετὰ τῶν πολέμιων ἡξίου στρατεύεσθαι.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- A1.** Στο κείμενο (Θ2, 1 - 4) του ο Αριστοτέλης κάνει λόγο για την «ἐμποδῶν παιδεία»; Ποιο ήταν το περιεχόμενο της;
- A2.** Να εξηγήσετε για ποιο λόγο ο Αριστοτέλης περιέλαβε σε ένα έργο που αφορά τα πολιτικά ζητήματα, μια τόσο ενδελεχή εξέταση του θέματος της παιδείας;
- A3.** Από ποιες ιδέες επηρεάστηκε ο Αριστοτέλης σχετικά με την ευδαιμονία και πώς όρισε ο ίδιος την έννοια αυτή;
- A4.** Να γράψετε στα αρχαία ελληνικά τα αντώνυμα των παρακάτω λέξεων: **φανερὸν, χρήσιμα, λανθάνειν, ἐλευθέρων, μανθάνειν.**
- B1.** Να γράψετε τη μετάφραση του παραπάνω κειμένου.
- B2.** Να γράψετε τον τύπο που ζητείται για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:
ἔξιν:	το β' ενικό του αορίστου β' της προστακτικής στην ίδια φωνή
ἄνδρες:	την κλητική ενικού
ἀναβαίνοντες:	το β' ενικό του μέλλοντα της οριστικής στην ίδια φωνή
πολλῶν:	την αιτιατική ενικού του αρσενικού γένους
ὄντα:	το β' ενικό της προστακτικής στον ίδιο χρόνο
ἀπεκτείνετε:	το γ' πληθυντικό του μέλλοντα της ευκτικής στην ίδια φωνή
τοσαῦται:	τη γενική πληθυντικού στο ίδιο γένος
ἀποψηφιεῖσθε:	το γ' πληθυντικό του παρακειμένου στην ίδια ἐγκλίση και φωνή
ὃς:	την αιτιατική πληθυντικού
πατήρ:	τη δοτική πληθυντικού
- B3.**
- α.** Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των παρακάτω λέξεων και φράσεων: **καταγνῶναι, ἀγαθῶν, ἐξαμαρτάνοντα, δεινὸν εἶναι, θάνατον, αὐτὸς**
- β.** «εἰ αὐτοῦ μὲν ἐκείνου θάνατον κατέγνωτε»: Να αναγνωρίσετε τη δευτερεύουσα πρόταση (εἶδος, εισαγωγή, εκφορά και συντακτικό ρόλο).
- γ.** ὡς **γεγεννημένον**: Να αναλύσετε τη μετοχή στην αντίστοιχη δευτερεύουσα πρόταση.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

- A1.** Ο Αριστοτέλης δηλώνει ότι το αντικείμενο που θα τον απασχολήσει είναι η σύγχρονή του παιδεία. Διευκρινίζει ότι δε θα μιλήσει γενικά και αόριστα για το εκπαιδευτικό σύστημα, αλλά γι' αυτό που υπάρχει στην εποχή του («ἐμποδῶν παιδείας»). Στόχος του Αριστοτέλη είναι να οδηγηθεί σε καθολικής εμβέλειας συμπεράσματα, ξεκινώντας όμως με οδηγό την εμπειρία. Με τη φράση «ἐμποδῶν παιδείας» ο Αριστοτέλης εννοεί την παιδεία με την οποία είμαστε καθημερινά σε επαφή, την παιδεία που ισχύει στην κοινωνία μας. Σε ένα παρακάτω χωρίο των Πολιτικών (Πολιτικά 1337 b 23) αναφέρει τι αποτελούσε συνήθως την παιδεία του καιρού του. Τα μαθήματα, λοιπόν, που διδάσκονταν εκείνη την εποχή, τα διακρίνει σε τέσσερις κλάδους που ήταν: α) ανάγνωση και γραφή, αντικείμενα τα οποία θεωρούνταν χρήσιμα για τη ζωή («χρήσιμα πρὸς τὸν βίον»), β) γυμναστική, η οποία συντελούσε στην καλλιέργεια της ανδρείας, γ) μουσική, η οποία θεωρούνταν και χρήσιμη για τη ζωή και ασκούσε ηθική επίδραση στον άνθρωπο, δ) μερικές φορές σχέδιο και ζωγραφική, δεξιότητες που θεωρούνταν κι αυτές χρήσιμες για τη ζωή. Η αριθμητική δεν αναφέρεται, επειδή ίσως στην Αθήνα αυτή διδασκόταν στο σπίτι και όχι στο σχολείο. Κατά τον Παναγή Γ. Λεκατσά με τον όρο «γράμματα» που αναφέρεται στο κείμενο εννοείται όχι μόνον ανάγνωση, γραφή, αλλά και στοιχεία γραμματικής και μαθηματικά. Για τα αντικείμενα (α) και (δ) λέει ο Αριστοτέλης ότι είναι χρήσιμα πρὸς τὸν βίον, για το (β) ότι συντελεί στην καλλιέργεια της ανδρείας, και για τη μουσική (γ), όπως είπαμε και προηγουμένως, ότι και χρησιμότητα για τη ζωή έχει και ηθική επίδραση στον άνθρωπο ασκεί. Βέβαια, αξίζει να σημειώσουμε ότι υπάρχει σύγχυση σχετικά με το ρόλο, το περιεχόμενο και τον στόχο της εκπαίδευσης κάτι που επιβεβαιώνεται από τη φράση «ταραχώδης ἡ σκέψις».
- A2.** Είναι αξιοσημείωτο ότι, ενώ ο Αριστοτέλης γράφει ένα έργο σχετικό με πολιτικά ζητήματα, αφιερώνει ένα εκτενές κομμάτι στην παιδεία. Ήδη από την πρώτη φράση της ενότητας διαπιστώνεται ότι ο Αριστοτέλης συνδέει την παιδεία με τη διακυβέρνηση της πολιτείας («Ὅτι μὲν οὖν νομοθετητέον...φανερὸν»). Η παιδεία είναι λοιπόν πολιτικό θέμα που πρέπει να απασχολεί και τους πολιτικούς και τους νομοθέτες, γι' αυτό πρέπει να κατοχυρώνεται με νόμο και να είναι ίδια για όλους, γιατί επηρεάζει τη συνολική ζωή του κράτους, αλλά και του κάθε πολίτη ξεχωριστά,

αφού καθορίζει το παρόν του και προδιαγράφει το μέλλον του. Συγκεκριμένα, αφού σκοπός της πόλης είναι η ευδαιμονία του συνόλου των πολιτών, κοινή θα πρέπει να είναι και η παιδεία που τους παρέχεται. Μάλιστα, κάνει λεπτομερή εξέταση του ρόλου της παιδείας, των διδακτικών αντικειμένων και του στόχου που πρέπει να θέτει. Επίσης, ο Αριστοτέλης ανέφερε σε άλλο σημείο του έργου του ότι η παιδεία παίζει σημαντικό ρόλο για την ομαλή λειτουργία του πολιτεύματος και ότι αν αυτή παραμεληθεί, κινδυνεύει το ίδιο το πολίτευμα. Λογικά, λοιπόν, στέκεται με τόση προσοχή στο θέμα της παιδείας, αφού συνδέεται άμεσα με τα πολιτικά και πολιτειακά ζητήματα της πόλης. Τέλος, ο Αριστοτέλης υποστήριξε ότι όλοι οι πολίτες ανήκουν στην πόλη -όχι στον εαυτό τους- και έχουν αναλάβει σημαντικό χρέος και ευθύνες έναντι αυτής. Για το λόγο αυτό η παιδεία που θα τους παρέχει η πολιτεία είναι αυτή που θα καθορίσει τη στάση τους απέναντι στην πόλη τους και θα τους καταστήσει σωστούς και ενάρετους πολίτες. Η παιδεία, λοιπόν, δε σχετίζεται απλώς με την προσωπική καλλιέργεια του ανθρώπου, αλλά με τη διαμόρφωσή του σε ένα σωστό πολίτη, επομένως η παιδεία συνδέεται άμεσα με την εύρυθμη λειτουργία του πολιτεύματος και της πόλης. Πράγματι, η παιδεία επηρεάζει την ποιότητα ζωής των πολιτών, την πνευματική τους καλλιέργεια, την ηθικότητά τους την πολιτική τους ωριμότητα. Η παιδεία είναι το μέσον με το οποίο μπορούν οι πολίτες να αναπτύξουν τις δυνατότητές τους και να προσφέρουν τα βέλτιστα στο κοινωνικό σύνολο. Εφόσον, λοιπόν, η παιδεία είναι θεμέλιο της προόδου, μια δημοκρατική πολιτεία πρέπει κατά κύριο λόγο να ενδιαφέρεται και να μεριμνά για την παιδεία όλων των πολιτών της και σε αυτήν να στηρίζει το μέλλον της. Για όλους αυτούς τους λόγους, ο φιλόσοφος θεώρησε ανάγκη να μιλήσει για τα θέματα της παιδείας μέσα σε ένα έργο πολιτικής θεωρίας.

A3. Βλ. σχολικό βιβλίο σελ. 152, «Όλα αυτά θέλουν να πουν ... αυτού του θέματος».

A4. **φανερών** → ἄδηλον **χρήσιμα** → ἄχρηστα **λανθάνειν** → μνημονεύειν **ἐλευθέρων** → δούλων **μανθάνειν** → ἀγνοεῖν

B1. Νομίζω όμως, κύριοι δικαστές, ότι για το νόμο και την υπόθεση της λιποταξίας αυτοί (οι αντίπαλοί μου) δεν θα ξέρουν τι να πουν. Αφού ανέβουν στο βήμα θα ζητήσουν χάρη και θα σας ικετεύσουν (για τον κατηγορούμενο) προβάλλοντας την αξίωση να μην καταδικάσετε το γιο του Αλκιβιάδη για τόσο μεγάλη δειλία, επειδή δήθεν έχει γίνει εκείνος πρόξενος πολλών αγαθών σε σας και όχι πολλών κακών. Αυτόν αν τον σκοτώνετε όταν ήταν στην ηλικία του γιου του όταν για πρώτη φορά τον πιάσατε να σας αδικεί, δε θα συνέβαιναν τόσο μεγάλες συμφορές στην πόλη. Μου φαίνεται πως είναι φοβερό, κύριοι δικαστές, αν από τη μια καταδικάσατε εκείνον τον ίδιο σε θάνατο, θα αθωώσετε από την άλλη εξαιτίας του πατέρα του το γιο αν και σας αδικεί, ο οποίος δεν τολμούσε να μάχεται μαζί σας, ενώ ο πατέρας του έκρινε σωστό να εκστρατεύει μαζί με τους εχθρούς (σας).

B2. ἔξιν: σχέξ
 ἄνδρες: ἄνερ
 ἀναβαίνοντες: ἀναβήσει / ἀναβήση
 πολλῶν: πολύν
 ὄντα: ἴσθι
 ἀπεκτείνετε: ἀποκτενοῖεν
 τοσαῦται: τοσοῦτων
 ἀποψηφιεῖσθε: ἀπεψηφισμένοι εἰσὶ
 ὅς: οὕς
 πατήρ: πατράσι(ν)

B3. **α. καταγῶναι:** τελικό απαρέμφατο, αντικείμενο της μετοχής «ἀξιοῦντες»
ἀγαθῶν: ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός, γενική αντικειμενική στο «αἷτιον»
ἐξαμαρτάνοντα: κατηγορηματική μετοχή, αναφέρεται στο εννοούμενο αντικείμενο του ρήματος «τοῦτον», με ρήμα εξάρτησης το «ἐλάβετε»
δεινὸν εἶναι: ειδικό απαρέμφατο ως υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα «δοκεῖ»
θάνατον: ἄμεσο αντικείμενο στο ρήμα «κατέγνωτε» (και αιτιατική της ποινής)
αὐτός: ονοματικός ομοιόπτωτος κατηγορηματικός προσδιορισμός στο υποκείμενο «ὅς» του ρήματος «οὐκ ἐτόλμα»

β. «εἰ αὐτοῦ μὲν ἐκείνου θάνατον κατέγνωτε»: δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση υποθετικής αιτιολογίας. Εισάγεται με το σύνδεσμο «εἰ», ο οποίος προσδίδει στην πρόταση υποθετική απόχρωση. Εκφέρεται με οριστική («κατέγνωτε»), γιατί δηλώνει το πραγματικό. Συντακτικά λειτουργεί ως υποκείμενο στην απρόσωπη έκφραση «δεινὸν εἶναι».

γ. ὥς γεγεννημένον: ὥς ἐκείνος γεγένηται αἷτιος.

Επιμέλεια

Ομάδα Αρχαίων Ελληνικών Ε. Ο. ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ

εκπαιδευτικός οργανισμός

ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ